

Handwritten Arabic calligraphy in a highly stylized, cursive script. The text is arranged in several vertical columns, with some characters overlapping and forming complex, interconnected shapes. The ink is black on a white background. The overall appearance is that of a decorative or artistic rendering of Arabic text, possibly a signature or a specific phrase.

دانشکده علوم انسانی

مرکز تهران جنوب

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

در رشته آموزش زبان فارسی

گروه زبانشناسی و آموزش زبان فارسی

بررسی فرایندهای آوایی و واجی گویش آران و بیدگل

استاد راهنما :

دکتر محمد رضا احمد خانی

استاد مشاور :

دکتر آرزو نجفیان

صدیقه تقوایی

دی ۱۳۹۳

تاریخ: _____
 شماره: _____
 پیوست: _____

دانشگاه پیام نور استان تهران

جمهوری اسلامی ایران
 وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

مرکز تهران جنوب

تصویب نامه

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته زبانشناسی گرایش آموزش زبان فرسی
 تحت عنوان:

بررسی فرایندهای آوایی و واجی گویش آران و بیدگل

نام خانوادگی: تقوایی بزلی
 شماره پروانه: ۱۷۳۱۰
 تاریخ دفاع: ۱۳۹۳/۱۰/۲۷
 نام: صدیقه
 شماره دانشجویی: ۹۰۰۰۹۸۵۱۴
 ساعت: ۱۲
 نمره: ۱۹,۵
 درجه ارزشیابی: *کام*

هیات داوران:

امضاء	مرتبه علمی	کد استادی	نام خانوادگی	نام	داوران
<i>[Signature]</i>	استادیار	۳۸۴۵۳۹	احمد خانی	محمد رضا	راهنما
		-	-	-	راهنمای دوم
<i>[Signature]</i>	استادیار	۴۱۵۲۰۳	نجفیان	آرزو	مشاور
		-	-	-	مشاور دوم
<i>[Signature]</i>	استادیار		روشن	بلقیس	داور
			-	-	داور دوم

تهران، خیابان انقلاب، خیابان
 استاد نجف الهی، ترسیده به
 چهار راه سینما، دانشگاه پیام نور
 مرکز تهران جنوب، پلاک ۲۳۳
 تلفن: ۸۴۲۲۴
 ۸۸۸۰۱۰۹۰
 فکس: ۸۸۸۰۳۶۸۵
 کد پستی: ۱۵۸۴۶۶۸۶۱۱

نشانی الکترونیک:

www.teh-jonuob.pnu.ac.ir
 Jonuob@tpnu.ac.ir

تقدیم به :

تقدیم به مادر مهربان و دلسوزم

فداکاریت، پشتوانه استقامتم

کلامت، امید بخش تلاشم

مهرت، فریاد رس بزرگ قلبم

می خواهم با تماشای نگاهت به آرامش دریا برسم

در زندگی ام جریان داشته باش تا جریان داشته باشم

تقدیر و تشکر :

سپاس به درگاه ایزد منان که به لطف و رحمت خود به مخلوقاتش قدرت اندیشه و تفحص بخشید و راه ترقی و پیشرفت را فراسوی آنان گشود و با اعطای برکات خود توفیق چیدن خوشه هایی از خرمن علم را به بنده حقیرش عطا فرمود.

سپاس و درود بر استادان و دانش دوستانی که اینجانب را در انجام پایان نامه حاضر یاری نموده و با راهنماییهای بی شائبه خود مرا رهین منت خویش قرار دادند. از استاد ارجمند جناب آقای دکتر محمد رضا احمدخانی که استاد راهنمای اینجانب بوده و با دقت فراوان این پایان نامه را مورد بررسی قرار دادند سپاسگزاری می نمایم. ایشان با راهنماییها و پیشنهادات سودمند و با ارزش خود ابهام های موجود در این تحقیق را برطرف کردند و مرا مرهون الطاف و محبتهای خویش قرار دادند.

از دیگر استادان خانم دکتر آرزو نجفیان که استاد مشاور اینجانب بودند و همچنین از رهنمودهای ایشان صمیمانه قدردانی می نمایم.

از سرکار خانم دکتر روشن از اینکه نتیجه تلاشم را مورد قضاوت قرار داد کمال سپاسگزاری را دارم.

لازم است از گویشوران شهرستان آران و بیدگل که اینجانب را در انجام پایان نامه حاضر یاری نمودند تشکر و قدردانی نمایم.

و در پایان از زحمات و کمک های دلسوزانه مادرم که با صبر و حمایت های بیدریغ خویش بهترین مشوق و یاری گرم بودند صمیمانه سپاسگزاری می نمایم.

چکیده:

بر اساس تقسیم بندی گویش ها ، گویش آران و بیدگل جزء گویش های مرکزی ایران و شمال شرقی می باشد . زبان اهالی آران و بیدگل فارسی رایج ولی دارای لهجه های متفاوتی است. گویش محلی این منطقه که در اصطلاح به آن زبان " دهی " می گویند از گویش های پهلوی قدیم است که تا این زمان در سر تاسر شهر ها و بخش های حاشیه کویر (نطنز، زواره و ....) با اندک تفاوت در لهجه رایج است و با زبانهای دیگر ایرانی چون آذربایجانی ، کردی ، لری و مازندرانی وجوه مشابهی دارد. از نقاط متفاوتی از شهر آران و بیدگل نمونه گیری گویشی بعمل آمده است. پایان نامه ی حاضر در راستای معرفی بیشتر این گویش با اتخاذ روش " کتابخانه ای - میدانی " به تبیین و توصیف نظام آوایی و فرایندهای واجی در چارچوب واج شناسی زایشی پرداخته است. داده های این گویش از چند طریق جمع آوری شده است: (۱) ثبت و ضبط گفتار تعدادی از گویشوران آرانی از طریق مصاحبه ی مستقیم (۲) کمک گرفتن از پرسشنامه ی گویشی کلباسی، و همچنین فرم گویشی فرهنگستان زبان که شامل فهرست مفصلی از واژه ها، عبارات و ساختارهای زبانی است و (۳) منابع مکتوب درباره ی این گویش از جمله پایان نامه ها، مقالات و نیز کتاب هایی که در این زمینه نوشته شده اند. پس از جمع آوری داده ها و تجزیه و تحلیل آنها و ارائه ی توصیفی جامع از نظام آوایی و واجی لهجه محلی آران، میان اطلاعات به دست آمده و زبان فارسی معیار مقایسه ای صورت گرفت. نتایج نشان دادند که نظام آوایی لهجه محلی آران علاوه بر اینکه اشتراکات زیادی با نظام آوایی و واجی فارسی معیار دارد، ویژگی های منحصر به فرد و کهنی نیز دارد. در این لهجه، علاوه بر واکه های ششگانه فارسی معیار، واکه مرکزی / θ / وجود دارد و به نظر می رسد که پر بسامدترین مصوت باشد. همچنین کشش واکه ها باعث تمایز معنا می شود. نسبت هجاها کوتاه، بلند و کشیده در این لهجه همانند نسبت این هجاها در فارسی معیار نمی باشد. بر خلاف فارسی معیار مکان تکیه برای اسم ها در آغاز کلمه می باشد. همچنین به نظر می رسد که فرایند حذف کاربرد نسبتا وسیعی در این لهجه داشته باشد. در پایان نتیجه گرفته می شود که نظام آوایی این لهجه بر اساس قواعد واجشناسی زایا قابل توصیف می باشد.

کلید واژه :

نظام آوایی - فرایندهای واجی - گویش آران و بیدگل - زبان معیار - واج شناسی زایشی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱.....	فصل اول : کلیات تحقیق.....
۲.....	۱-۱ مقدمه.....
۳.....	۲-۱ بیان مساله .....
۴.....	۳-۱ اهداف و کاربردها .....
۵.....	۴-۱ سوالات تحقیق.....
۵.....	۵-۱ فرضیه ها.....
۵.....	۶-۱ روش انجام تحقیق.....
۷.....	۷-۱ موقعیت جغرافیایی, ناهمواری و آب و هوای آران و بیدگل.....
۱۰.....	۸-۱ جمعیت آران و بیدگل.....
۱۰.....	۹-۱ تاریخچه و سبب نامگذاری.....
۱۲.....	۱۰-۱ مذهب و زبان .....
۱۴.....	۱۱-۱ مفاهیم بنیادی.....
۱۵.....	فصل دوم : مبانی نظری و پیشینه پژوهش.....
۱۶.....	۱-۲ مقدمه.....
۱۷.....	۲-۲ تمایز لهجه ، گویش و زبان.....
۱۸.....	۳-۲ تمایز آواشناسی و واجشناسی .....
۱۸.....	۴-۲ دیدگاههای مختلف درباره مفهوم واج.....

۲۱	۵-۲ روش های بررسی و توصیف واجها.....
۲۲	۱-۵-۲ واج شناسی در مکتب پراگ.....
۲۶	۲-۵-۲ واج شناسی در زبانشناسی ساختارگرا.....
۲۷	۳-۵-۲ واج شناسی زایا.....
۳۰	۶-۲ نظریه زایشی.....
۳۰	۱-۶-۲ خاستگاه فلسفی نظریه زایشی.....
۳۳	۲-۶-۲ قواعد مطرح در نظریه زایشی.....
۳۳	۲-۶-۲ قواعد پیش فرض.....
۳۴	۲-۶-۲ قواعد حشو و قواعد واجی.....
۳۴	۷-۲ نظام دو ارزشی مشخصه های واجی.....
۳۶	۱-۷-۲ نظام دوازدهی مشخصه های واجی عمده.....
۳۸	۲-۷-۲ نظام دوازدهی مشخصه های شیوه تولید.....
۴۰	۳-۷-۲ نظام دوازدهی مشخصه های منخرج.....
۴۰	۴-۷-۲ نظام دوازدهی مشخصه های واجی مصوتها.....
۴۱	۵-۷-۲ نظام دوازدهی در مشخصه های واجی دیگر.....
۴۲	۸-۲ پیشینه پژوهش.....
۴۶	فصل سوم : توصیف نظام آوایی گویش آران و بیدگل.....
۴۷	۱-۳ مقدمه.....
۴۸	۲-۳ روش استخراج واجها.....

۳-۲-۱ همخوانها..... ۴۸

۳-۲-۲ واکه ها..... ۵۷

۳-۲-۲-۱ واکه های ساده..... ۵۷

۳-۲-۲-۲ واکه های مرکب..... ۶۲

فصل چهارم: ساختار هجایی و واحدهای زبر زنجیری در گویش آران و بیدگل..... ۶۶

۴-۱ مقدمه..... ۶۷

۴-۲ انواع هجا..... ۶۷

۴-۳ ساختمان هجا..... ۶۹

۴-۳-۱ ساختمان آغاز هجا..... ۶۹

۴-۳-۲ ساختمان پایان هجا..... ۷۰

۴-۴ خوشه های همخوانی..... ۷۱

۴-۵ واحدهای زبر زنجیری..... ۷۳

۴-۵-۱ تکیه..... ۷۳

۴-۵-۲ آهنگ..... ۷۹

فصل پنجم: فرایندهای واجی..... ۸۱

۵-۱ مقدمه..... ۸۲

۵-۲ همگونی..... ۸۳

۵-۲-۱ همگونی همخوان با همخوان..... ۸۴

۵-۲-۲ همگونی همخوان با واکه..... ۸۸

۹۰	.....۳-۲-۵ همگونی واکه با همخوان
۹۰	.....۴-۲-۵ همگونی واکه با واکه یا هماهنگی واکه ای
۹۴	.....۳-۵ ناهمگونی
۹۶	.....۴-۵ اضافه یا درج
۹۷	.....۵-۵ حذف
۹۷	.....۱-۵-۵ حذف تاریخی
۹۸	.....۲-۵-۵ حذف ساختاری
۱۰۹	.....۶-۵ جابجایی آوا یا قلب
۱۱۰	.....۷-۵ ادغام
۱۱۱	.....۸-۵ ابدال
۱۱۲	..... فصل ششم: بحث و نتیجه گیری
۱۱۳	.....۱-۶ مقدمه
۱۱۴	.....۲-۶ یافته های پژوهش
۱۱۷	.....۳-۶ رد یا تایید فرضیه های تحقیق
۱۱۸	.....۴-۶ پیشنهادهای تحقیق
۱۱۹	.....فهرست منابع فارسی
۱۲۳	.....فهرست منابع انگلیسی
۱۲۴	.....جدول آوانگاری همخوانها و واکه ها
۱۲۵	.....گستره جغرافیایی آران و بیدگل
۱۲۶	.....واژه نامه انگلیسی - فارسی

فهرست نشانه های آوایی^۱

۱- نشانه های اصلی

همخوان ها

b دولبی ، انسدادی ، واکنار	P دولبی ، انسدادی ، بی واک
d دندانی ، انسدادی ، واکنار	t دندانی ، انسدادی ، بی واک
g نرمکامی ، انسدادی ، واکنار	k نرمکامی ، انسدادی ، بیواک
q ملازی ، انسدادی ، واکنار	ʔ چاکنایی ، انسدادی ، بی واک
v لب و دندانی ، سایشی ، واکنار	f لب و دندانی ، سایشی ، بی واک
z لثوی ، سایشی ، واکنار	s لثوی ، سایشی ، بی واک
ʒ لثوی - کامی ، سایشی ، واکنار	ʃ لثوی - کامی ، سایشی ، بی واک
h چاکنایی ، سایشی ، بی واک	x ملازی ، سایشی ، بی واک
ʒ لثوی - کامی ، انسدادی - سایشی ، واکنار	č لثوی - کامی ، انسدادی - سایشی ، بیواک
n دندانی ، خیشومی ، واکنار	m دولبی ، خیشومی ، واکنار
r لثوی ، لرزشی ، واکنار	l لثوی ، کناری ، واکنار
	y کامی ، غلت ، واکنار

واکه ها

o پسین ، متوسط (نیمه باز) ، نیمه گرد ، کوتاه
u پسین ، بسته ، گرد ، کشیده

i پیشین ، بسته ، گسترده ، کشیده
â پسین ، باز ، گرد ، افتاده

e پیشین ، متوسط (نیمه باز) ، نیم گسترده ، کوتاه
a پیشین ، باز ، گسترده ، کوتاه

نیمه باز ، نیمه افراشته ، میانی مرکزی ، خنثی

۲- نشانه های فرعی (زیر وزبر)

h- دمیده (بالای نشانه اصلی مانند ph) : بسیار کشیده (جلو نشانه اصلی مانند e):
h- نیم دمیده (زیر نشانه اصلی مانند ph) . با کشش اضافی (جلو نشانه اصلی مانند e).
- بدون آمادگی (مانند b)
..کامی شدگی (بالای نشانه اصلی مانند n)

_ بدون انجام (مانند b)

^ - گرد (مانند f)

˘ - گسترده (مانند f)

˜ - خیشو می شدگی (مانند ù)

° وا گرفته (مانند b)

° نیم وا گرفته (مانند b)

?
X گونه سخت (مانند X)

۳- علائم قراردادی

واجنویسی / /

آوانویسی [ ]

تبدیل می شود به →

معنی آن برابر است با — در فارسی معیار =

واکه V

همخوان C

واکه ای +V

همخوانی +C

مرز واژه ≠

در شرایطی که /

موضوع دقیق فرایند —

فرایند یا فرایندهای آوایی دیگری نیز اعمال شده *

تهی Ø

فصل اول :

کلیات تحقیق

۱- مقدمه

گوش شناسی یکی از شاخه های عملی زبانشناسی است که هدف آن گردآوری گوش ها و توصیف علمی آنهاست. شناخت گوش ها علاوه بر این که در زمینه پژوهش و بررسی مسایل فرهنگی و جامعه شناسی راه گشا خواهند بود از دیدگاه زبانشناسی نیز اهمیت بسیاری دارند. شناخت گوش ها می تواند سهم بزرگی در شناسایی فرهنگ و زبان کهن ایرانی داشته باشد (باقری، ۱۳۷۱).

آران و بیدگل شهری است در فاصله شش کیلومتری شمال کاشان با طول جغرافیایی ۵۱ درجه و ۲۹ دقیقه و عرض ۲۴ درجه و ۱۴ دقیقه و ارتفاع ۹۳۰ متر از سطح دریا و در کرانه کویر نمک قرار دارد. شهر آران و بیدگل از دو بخش همجوار " آران " و " بیدگل " بدون هیچ فاصله ای بین آنها تشکیل شده است با این وجود مردم در این دو بخش با دو آداب و سنت و با دو فکر و اندیشه و با دو لهجه کاملاً متفاوت تکلم می کنند.

لهجه فارسی آرانی و بیدگلی به صورت مجزا لهجه ای غالب در اکثر نقاط شهر است، به جز خانواده های معدودی در محله های خانقاه، سلمقان، درب ریگ، علی اکبر، و شاد، دهنو، بازار و... که با گوش محلی و راجی صحبت می کنند. در گذشته تقریباً تمام افراد با این گوش محلی تکلم می کردند اما در حال حاضر فقط در برخی از نقاط این شهر تعداد اندکی از افراد سالخورده بین خودشان با این گوش تکلم می کنند و جوانتر ها تقریباً هیچ اطلاعاتی از این گوش ندارند و یا اطلاعاتشان بسیار اندک است.

۱-۲ بیان مساله

گويش شناسی شاخه ای از علم زبانشناسی است که به بررسی ماهیت و پراکندگی گونه های زبانی می پردازد و هدف آن گردآوری گويش ها و توصیف علمی آنها می باشد و چون شیوه قاطع و ویژه ای برای رده بندی گويش ها پدید نیامده است این مطالعات با چالش هایی روبرو هستند. از لحاظ مطالعات گويش شناسی، ایران یکی از غنی ترین سرزمین ها است. از ویژگی بارز و مهم گويش های ایرانی قابل قیاس نبودن سرعت سیر تکامل آنها با یکدیگر است. مطالعه و بررسی گويش های ایران می تواند در روشن شدن تاریخ تحول زبانهای ایرانی مفید واقع شود. گويش ها را می توان حلقه ای واسطی میان فارسی دری و فارسی بعد از اسلام با فارسی میانه و زبانهای باستان ایرانی دانست که مطالعه آنها به تاریخ زبان فارسی یاری می رساند.

بر اساس تقسیم بندی گويش ها ، گويش آران و بیدگل جزء گويش های مرکزی ایران و شمال شرقی می باشد . زبان اهالی آران و بیدگل فارسی رایج ولی دارای لهجه های متفاوتی است. گويش محلی این منطقه که در اصطلاح به آن زبان " دهی " ^۱ می گویند از گويش های پهلوی قدیم است که تا این زمان در سر تاسر شهر ها و بخش های حاشیه کویر (نطنز، بادرود، زواره و ....) با اندک تفاوت در لهجه رایج است و با زبانهای دیگر ایرانی چون آذربایجانی ، کردی ، لری و مازندرانی وجوه مشابهی دارد. از طرف دیگر مردم درون بافت قدیمی آران و بیدگل بر حسب پیشینه تاریخی نقاط مختلف و دوره های مختلف شکل گیری آنها دارای یک زبان با لهجه محلی و زبانی با گويش راجی (رایجی - فارسی پهلوی) هستند، لهجه فارسی آرانی و بیدگلی به صورت مجزا لهجه ای غالب در اکثر نقاط شهر است، به جز خانواده های معدودی در نقاط خانقاه، سلمقان، درب ریگ، علی اکبر، وشاد، دهنو، بازارو...، که با گويش محلی و راجی صحبت می کنند (نیک اندیش، ۱۳۸۸: ۱۰۸). از نقاط متفاوتی از شهر آران و بیدگل نمونه گیری گويشی بعمل آمده است. موضوع تحت بررسی پژوهشگر لهجه محلی آران است .

از آنجایی که تعلل در ثبت گويش ها و زبانهای محلی زبانهای بسیاری بر زبان فارسی و یا تاریخ ایرانی وارد خواهند کرد جهت جلوگیری از بروز و یا حداقل تعدیل و تخفیف چنین خطری ، و بدلیل اینکه در حوزه واج شناسی و فرایندهای واجی لهجه محلی آران تا کنون کاری انجام نشده است ، پژوهش حاضر توصیف نظام آوایی و فرایندهای واجی این لهجه در چارچوب واج شناسی زایشی است. به

۱- Dehi language

منظور یافتن فرایندهای واجی به جز مطالعات آوایی، برخی مطالعات واج- واژی نیز به ضرورت تحقیق در این بررسی گنجانده شده است.

فرایندهای همگونی، ناهمگونی، اضافه یا درج، حذف، جابجایی یا قلب، ادغام و ابدال از فرایندهای بررسی شده در این پایان نامه هستند.

۱-۳ اهداف و کاربردها

با توجه به اینکه نابودی یک زبان و گویش، نابودی بخشی از میراث فکری بشر را بدنبال خواهد داشت و با توجه به اهمیت بررسی گویش ها در سازمان های فرهنگی دنیا و جلوگیری از زوال زبان ها و گویش ها بویژه زبانها و گویش های در حال انقراض انجام چنین تحقیقاتی به منظور دستیابی به اهدافی متفاوت ضروری بنظر می رسد که از آن جمله می توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱- تعیین مختصات آوایی همخوان ها و واکه های گویش آران و بیدگل

۲- شناسایی ساختمان هجایی و پدیده های زبرزنجیری این گویش

۳- شناسایی قاعده های واجی شکل دهنده این گونه زبانی

از آنجایی که گویش ها به سرعت روبه زوال و نابودی می روند، این تحقیق می تواند گامی در جهت حفظ آنها باشد و نیز می تواند پشتوانه ای برای زبان فارسی و انگیزه ای برای محققان بومی و غیر بومی در زمینه زبانشناسی محسوب گردد. همچنین یافته های این تحقیق می تواند در مطالعات جغرافیایی و تهیه اطلس های زبانی، امر آموزش و پرورش دانش آموزان، تهیه کتب درسی، توصیف سایر گونه های زبانی این شهرستان و ..... کاربردهای عملی داشته باشد. دیگر اینکه دست اندرکاران ایرانی مسایل زبانی با مثال هایی آشنا از زبانی زنده و شناخته شده تجهیز می گردند و از تکیه صرف بر داده های غیر ایرانی بی نیاز می شوند و از جنبه نظری و تاریخی به تاریخ زبان فارسی کمک می کنند.

۱-۴ سوال های تحقیق

- ۱- همخوان ها و واکه های گویش آران و بیدگل چه تفاوتی با فارسی معیار دارند؟
- ۲- الگوهای ساخت هجا و پدیده های زبر زنجیری گویش آران و بیدگل با فارسی معیار چه تفاوتی دارند؟
- ۳- چگونه نظام آوایی وقاعده های واجی این گویش را می توان در چارچوب واج شناسی زایشی تبیین کرد؟

۱-۵ فرضیه ها

- فرضیه های مورد نظر در این پژوهش که در پاسخ به پرسش های قبلی تدوین شده اند عبارتند از:
- ۱- همخوانهای گویش آران و بیدگل همانند زبان فارسی معیار است اما نظام واکه ایی آن متفاوت است و علاوه بر واکه های ششگانه فارسی معیار ، واکه مرکزی /ə/ دارد.
  - ۲- الگوهای ساخت هجاو برخی پدیده های زبر زنجیری در گویش آران و بیدگل و فارسی معیار تفاوت دارند.
  - ۳- نظام آوایی وقاعده های واجی گویش آران و بیدگل را می توان به سادگی در چارچوب واج شناسی زایشی تبیین کرد.

۱-۶ روش انجام تحقیق

۱-۶-۱ روش و ابزار گرد آوری اطلاعات

در بررسی گویش ها یکی از بهترین روشهای جمع آوری اطلاعات ، روش "مصاحبه" است . روش گردآوری اطلاعات در این پایان نامه به صورت میدانی _ کتابخانه ای می باشد. به منظور گردآوری مطالعه ادبیات نظری و پیشینه تحقیق از روش کتابخانه ای استفاده شده است. به منظور گردآوری اطلاعات زبانی از محل معین شده در قلمرو تحقیق جهت توصیف آوایی و سپس یافتن قاعده ها و فرایندهای واجی از روش میدانی استفاده شده است. در این روش اطلاعات زبانی از طریق مصاحبه و

ضبط گفتار گویشوران گویش آران و بیدگل گردآوری شدند. گویشورانی انتخاب شدند که بومی شهر آران و بیدگل بودند یعنی از پدر و مادر آرانی متولد شده و بیشتر عمر خود را بخصوص دوران کودکی را در این شهر سپری کرده بودند. از تاثیر گونه های دیگر زبانی بخصوص فارسی معیار دور بورند، بی سواد و یا در حد امکان کم سواد بودند. البته از افراد باسوادی نیز استفاده شد که در مورد این گویش آگاهی داشتند یا در تهیه آثاری به این گویش گام برداشته بودند. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه ی گویشی کلباسی، و همچنین فرم گویشی فرهنگستان زبان است.

۱-۶-۲ روش تجزیه و تحلیل داده ها

نگارنده سعی دارد با استفاده از تظاهر های آوایی بدست آمده در نمونه گیری گویش و در چارچوب واج شناسی زایشی به بررسی نظام آوایی لهجه محلی آران پرداخته و پس از توصیف آوای این لهجه قواعد و فرایندهای واجی نقش آفرین در این لهجه را استخراج نماید. سپس این فرایندها با اصول واج شناسی زایشی مورد تحلیل قرار خواهد گرفت. لازم به ذکر است که در این تحقیق سعی شده از نشانه های الفبایی آوانگار بین المللی (IPA) که در بین زبانشناسان متداول است استفاده شود.

۱-۶-۳ قلمرو تحقیق (زمانی ، مکانی ، موضوعی)

آران و بیدگل شهری است در فاصله شش کیلومتری شمال کاشان با طول جغرافیایی ۵۱ درجه و ۲۹ دقیقه و عرض ۲۴ درجه و ۱۴ دقیقه و ارتفاع ۹۳۰ متر از سطح دریا و در کرانه کویر نمک قرار دارد. شهر آران و بیدگل از دو بخش همجوار " آران " و " بیدگل " بدون هیچ فاصله ای بین آنها تشکیل شده است. با این وجود مردم در این دو بخش با دو لهجه کاملا متفاوت تکلم می کنند. لهجه فارسی آرانی و بیدگلی به صورت مجزا لهجه ای غالب در اکثر نقاط شهر است، به جز خانواده های معدودی در محله های خانقاه، سلمقان، درب ریگ، علی اکبر، و شاد، دهنو، بازار و... که با گویش محلی و راجی صحبت می کنند (نیک اندیش، ۱۳۸۸: ۱۰۸). از نقاط متفاوتی از شهر آران و بیدگل نمونه گیری گویشی بعمل آمده است. موضوع تحت بررسی پژوهشگر لهجه محلی آران است.

برای رسیدن به نتیجه بهتر پژوهشگر موضوع خود را منحصر به فرایندهای آوایی و واجی در لهجه محلی آران محدود کرده است و سعی دارد با استفاده از تظاهر های آوایی بدست آمده در نمونه گیری گویشی و در چارچوب واج شناسی زایشی به بررسی نظام آوایی این لهجه پرداخته و پس از توصیف آواهای این لهجه قواعد و فرایندهای واجی نقش آفرین در این لهجه را استخراج نماید.

۷-۱-۱ موقعیت جغرافیایی، ناهمواری و آب و هوای آران و بیدگل

۷-۱-۱-۱ موقعیت جغرافیایی

شهر آران و بیدگل مرکز شهرستان آران و بیدگل از توابع استان اصفهان است که با وسعت ۶۰۵۱ کیلومتر مربع، در شمال این استان واقع است. این شهر با طول جغرافیایی ۵۱ درجه و ۲۹ دقیقه شرقی و عرض جغرافیایی ۳۴ درجه و ۴ دقیقه شمالی، از جنوب به کاشان، از شرق به ابوزید آباد کویرات، از غرب به نوش آباد و از شمال به کویر مرکزی ایران و دریاچه نمک منتهی می شود. شبکه ارتباطی (راه آران و بیدگل - کاشان) توسعه خطی آن را به سمت جنوب و جنوب غربی تشدید نموده است. از طرف غرب جاده آران و بیدگل به نوش آباد با فاصله کمتر از ۳ کیلومتر و در ادامه به سفیدشهر با ۱۸ کیلومتر فاصله قرار گرفته است و از طرف شرق جاده ابوزید آباد با ۳۵ کیلومتر فاصله، آران و بیدگل رابه مرکز بخش کویرات و بعد از آن به بادرود متصل می کند و از طرف شمال امتداد جاده شوسه به دریاچه نمک - کاروانسرای مرنجاب و قصر بهرام و نهایتاً ورامین در جنوب تهران می رسد شهر آران و بیدگل در ۶ کیلومتری شمال شرقی کاشان واقع شده است و حدود ۴۰ کیلومتر از دریاچه نمک فاصله دارد^۱ (نیک اندیش، ۱۳۸۸: ۲۲).

۷-۱-۲ ناهمواری

ارتفاع متوسط این شهر از سطح دریا در حدود ۹۱۲ متر است. در نواحی جنوب و جنوب غربی این شهر، دشت های کاشان و راونند واقع اند و در میان آنها خشک رودهایی به وجود آمده که سیلابهای پراکنده و آبهای اضافی دامنه های شمالی ارتفاعات جنوبی کاشان را به دریاچه نمک منتقل می کنند. هر چه از شمال و غرب به سمت جنوب و شرق برویم به ارتفاع زمین افزوده می شود بنابراین شیب عمومی

۱- پایگاه اطلاع رسانی شهرداری آران و بیدگل